

Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΑΓΩΝΙΖΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΟ ΝΕΡΟ

Τάσος Χοβαρδός¹

¹ Επισκέπτης Λέκτορας Πανεπιστημίου Κύπρου, hovardas@ucy.ac.cy.

Τον τελευταίο καιρό παρακολουθούμε μια σειρά από απόπειρες ιδιωτικοποίησης του νερού που συνοδεύονται από αντίστοιχα κινήματα αντίστασης. Έχουμε για παράδειγμα την περίπτωση της ΕΥΑΘ στη Θεσσαλονίκη. Θα επικεντρωθούμε στο παράδειγμα αυτό για να συζητήσουμε ορισμένες εκδοχές της ιδιωτικοποίησης του νερού.

Με βάση τη μαρξιστική παράδοση, τα δημόσια αγαθά που δίνονται από τη φύση και εισέρχονται στην παραγωγή διαδικασία χωρίς να έχουν περάσει από προηγούμενη εργασία δεν συμβάλλουν στην ανταλλακτική αξία του τελικού προϊόντος. Ειδικά για το νερό, το ερώτημα εδώ είναι τι ακριβώς πληρώνουμε στους λογαριασμούς των εταιρειών ύδρευσης και αποχέτευσης;

Πληρώνουμε τη λειτουργία και αποκατάσταση, όταν αυτό είναι απαραίτητο, των δικτύων μεταφοράς του νερού στους τελικούς χρήστες αλλά και του δικτύου που μεταφέρει το χρησιμοποιημένο νερό εκεί όπου θα γίνει η τελική διάθεσή του. Πληρώνουμε, ακόμη, την εξασφάλιση των προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούνται ώστε το νερό να καταναλωθεί για τις χρήσεις που προορίζεται, δηλαδή τα κριτήρια υγιεινής ώστε το νερό να είναι πόσιμο ή κατάλληλο για οικιακή χρήση. Τέλος, πολλές φορές στην τελική τιμή του νερού ενσωματώνεται και ένα κόστος επεξεργασίας του χρησιμοποιημένου νερού πριν την τελική διάθεσή του (βιολογικοί καθαρισμοί).

Τι μας δείχνουν τα διεθνή παραδείγματα από την ιδιωτικοποίηση του νερού; Στην περίπτωση του νερού δεν έχουν εφαρμογή κλασικά νεοφιλελεύθερα επιχειρήματα, όπως η μείωση των τιμών των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσα από τον ανταγωνισμό των επιχειρήσεων. Οι εταιρείες ύδρευσης και αποχέτευσης όπως η ΕΥΑΘ έχουν να διαχειριστούν ένα δίκτυο, μια λεκάνη απορροής, έναν κύκλο νερού. Η ιδιωτικοποίηση του νερού ισοδυναμεί με τη μετατροπή ενός δημοσίου αγαθού σε ιδιωτικό μονοπώλιο, με την τιμή του νερού να εκτοξεύεται όπως δείχνει η διεθνής εμπειρία. Η αύξηση αυτή μπορεί να κυμαίνεται από 2 ως 7 φορές πάνω από την προηγούμενη τιμολόγηση.

Ένα ακόμη νεοφιλελεύθερο επιχειρήμα που δεν βρίσκει εφαρμογή στο νερό είναι η αντίστιξη ενός διαρκώς ανίκανου δημοσίου τομέα, από τη μια πλευρά, με έναν πάντα ικανό ιδιωτικό τομέα, από την άλλη. Η ΕΥΑΘ είναι κερδοφόρα επιχείρηση που ελέγχεται από το δημόσιο και εκποιείται σε τιμή σκανδαλώδη σε σχέση με την κερδοφορία της. Πρέπει να σημειώσουμε ότι η επιδιωκόμενη τιμή πώλησης για την ΕΥΑΘ (περίπου 80 εκ. ευρώ) είναι αρκετά κάτω από τη χρηματιστηριακή τιμή της εταιρείας (το 51% της χρηματιστηριακής αξίας της ΕΥΑΘ αποτιμάται σε 124 εκ. ευρώ περίπου) και ανέρχεται στο αποτέλεσμα μόλις τεσσάρων ετήσιων χρήσεων (ετήσια κέρδη περίπου 20 εκ. ευρώ).

Την ίδια στιγμή, η πλημμυλής συντήρηση των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης και η αδυναμία εξασφάλισης των κανόνων υγιεινής δείχνουν ότι οι ιδιωτικές εταιρείες που διαχειρίζονται το νερό πολλές φορές δεν ανταποκρίνονται σε

εκείνα για τα οποία πληρώνονται αδρά από τους πολίτες. Εδώ ανατρέπεται ο μύθος ότι ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να καταναίμει τους διαθέσιμους πόρους αποτελεσματικότερα από τον δημόσιο τομέα. Εξαιρετικά ενδιαφέρονσα είναι και η συζήτηση για την κλίμακα χρόνου όπου θα κριθεί η αποτελεσματικότητα αυτή. Ενώ η λειτουργία και παρακολούθηση του δικτύου του νερού απαιτεί μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, η κερδοφορία για τις ιδιωτικές εταιρείες που διαχειρίζονται το νερό κρίνεται συνήθως σε συντομότερη κλίμακα χρόνου. Για το λόγο αυτό, οι ιδιωτικές εταιρείες συχνά δεν επιλέγουν να επενδύσουν στο δίκτυο του νερού. Η γενική εικόνα περιλαμβάνει πολλά εγχειρήματα ιδιωτικοποίησης του νερού που έχουν αποτύχει στους διακηρυγμένους στόχους τους, ενώ τα ευρωπαϊκά παραδείγματα ανάκτησης του δημοσίου ελέγχου στο νερό πληθαίνουν.

Στη Θεσσαλονίκη το σωματείο εργαζόμενων στην ΕΥΑΘ κάλεσε όλους τους φορείς και τους πολίτες της πόλης σε μια ανοιχτή συνέλευση το Μάρτιο και στη συνέλευση αυτή συγκροτήθηκε το συντονιστικό πολιτών και φορέων ενάντια στην ιδιωτικοποίηση του νερού και την πώληση της ΕΥΑΘ (sostetonero.blogspot.gr). Άμεσοι στόχοι ήταν η συγκέντρωση υπογραφών στην Ευρωπαϊκή καμπάνια για το δικαίωμα στο νερό (καμπάνια «right2water»), η δικτύωση με επιτροπές κατοίκων και επιστημονικούς φορείς και η παρέμβαση στα δημοτικά συμβούλια για να στηρίξουν την υπεράσπιση του νερού ως δημόσιου αγαθού.

Μετά από στοχευμένες παρεμβάσεις της Πρωτοβουλίας *SOSτε το Νερό*, όλα τα Δημοτικά Συμβούλια στο πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης έχουν ταχθεί με αποφάσεις τους κατά της ιδιωτικοποίησης του νερού και ζητούν την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος για τη διεξαγωγή σχετικού δημοψηφίσματος. Αυτό εκκρεμεί από το 2006 και αφορά ρύθμιση του «Καλλικράτη». Σε μερικές περιπτώσεις έχει διαπιστωθεί η πρόθεση διενέργειας δημοψηφίσματος από τους ίδιους τους δήμους, αφού φαίνεται ότι η κυβέρνηση μάλλον δεν θα προχωρήσει στην έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος.

Ας σημειώσουμε ότι η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας-Θράκης στις αρχές Ιουλίου έσπευσε να κάνει σαφές ότι τοπικά δημοψηφίσματα διενεργούνται μόνο για θέματα που υπάγονται στις αρμοδιότητες των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ότι η απόφαση για την ιδιωτικοποίηση της ΕΥΑΘ δεν συνιστά τοπικό θέμα, αφού εντάσσεται στη γενικότερη οικονομική πολιτική του κράτους. Η τοποθέτηση αυτή μπορεί να αναγνωσθεί ως εξής: Το νερό ως εθνικό ζήτημα στη μνημονιακή συγκυρία παύει να είναι δημόσιο αγαθό. Στην περίπτωση, αυτή η μνημονιακή πολιτική έρχεται να αναιρέσει αυτό που ακριβώς υποτίθεται ότι εγγυάται, δηλαδή το δημόσιο συμφέρον. Όλα αυτά συμβαίνουν τη στιγμή που έχουν συγκεντρωθεί πάνω από 1,6 εκατομμύριο υπογραφές στην Ευρώπη για την αναγνώριση του δικαιώματος πρόσβασης στο πόσιμο νερό και στα δίκτυα αποχέτευσης ως ανθρώπινου δικαιώματος με βάση την αντίστοιχη πρόβλεψη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (<http://www.right2water.eu>). Η κίνηση αυτή οδήγησε στην εξαίρεση των υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης από την καινούργια ντιρεκτίβα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις συμβάσεις παραχώρησης.

Η Πρωτοβουλία *SOSτε το Νερό* διεθνοποιεί τον αγώνα για το νερό. Περισσότερες από 130 οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, εργατικά συνδικάτα και πολίτες από την Ελλάδα την Ευρώπη και ολόκληρο τον κόσμο έχουν ενώσει τη φωνή τους με 50 μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, στέλνοντας επιστολή στους υποψήφιους αγοραστές της δημόσιας επιχείρησης νερού της Θεσσαλονίκης

και ζητώντας τους να αποσύρουν την προσφορά τους. Στη Θεσσαλονίκη οργανώνονται εκδηλώσεις και συζητήσεις με ομιλητές από διάφορα μέρη του κόσμου που έχουν γίνει ή είναι σε εξέλιξη αγώνες για το νερό. Στις 6 Σεπτεμβρίου η πρωτοβουλία *SOS* το Νερό διοργάνωσε συζήτηση για την ιδιωτικοποίηση του νερού με τον Υπουργό Πολιτισμού της Βολιβίας Pablo Cesar Groux Canedo, ενώ προγραμματίζεται νέα εκδήλωση με συμμετοχή ομιλητών από το Παρίσι και άλλες πόλεις που έχουν ανακτήσει τον δημόσιο έλεγχο στο νερό.

Η ιδιωτικοποίηση του νερού ενδέχεται να επηρεάσει δραματικά τις κοινωνικές σχέσεις και μπορεί να φτάσει στο σημείο να ανατρέψει μορφές κοινωνικού κεφαλαίου αλλά και μορφές συλλογικής δράσης εγκατεστημένες για πολλά χρόνια στις τοπικές κοινωνίες. Πέρα από την ΕΥΑΘ στη Θεσσαλονίκη, η ιδιωτικοποίηση του νερού μπορεί να προσλάβει και άλλες μορφές. Η τελευταία απόφαση του Συμβουλίου της Επικράτειας σχετικά με την εκτροπή του Αχελώου και το Σχέδιο Διαχείρισης του Υδατικού Διαμερίσματος στη Θεσσαλία, για παράδειγμα, αναφέρονται στη χρήση του νερού στη γεωργία, που καταναλώνει τη συντριπτική πλειοψηφία των υδάτινων πόρων. Μια ενδεχόμενη ακύρωση της εκτροπής του Αχελώου και η χρήση του φράγματος στη Μεσοχώρα Τρικάλων για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, σε συνάρτηση με την επικείμενη ιδιωτικοποίηση της ΔΕΗ, γεννούν μια σειρά από ερωτήματα. Θα κατακλυστεί τελικά η Μεσοχώρα;

Το άνοιγμα της βρύσης για να τρέξει το νερό ή ενός διακόπτη για να περάσει το ρεύμα δεν είναι καθόλου απλή υπόθεση. Κατασκευάζει χώρους, συνειδήσεις, σχέσεις.

Αντιπαραθέτοντας την ομοιογένεια με την ετερογένεια, την υπακοή με την ανυπακοή, το νόμο με τη χειραφέτηση, ο Harvey στο τελευταίο του βιβλίο (*Εξεγερμένες Πόλεις. Από το δικαίωμα στην πόλη στην επανάσταση της πόλης*, Εκδόσεις ΚΨΜ, Αθήνα: 2012) συζητά τη λεφεβριανή διαλεκτική ισοτοπίας-ετεροτοπίας. Στους ομοιογενείς ισοτοπικούς χώρους εμπεδώνονται κατεστημένες πρακτικές βασισμένες σε μη επερωτήσιμα σχέδια και μέσα από διαδικασίες κλειστές. Η κυρίαρχη πολιτική επιχειρεί να οικοδομήσει την ισοτοπία μέσα την εξάλειψη της αντίστασης. Από την άλλη πλευρά, η ετεροτοπία παράγει και αναπαράγει την ετερογένεια ως αναγκαία συνθήκη ανάδυσης κάθε κοινωνικής συνθήκης, προωθεί την αυτονομία με ποικίλους πειραματισμούς και ανοιχτές διαδικασίες, που όχι μόνο επιζητούν αλλά προϋποθέτουν την επερώτηση κάθε θέσης.

Ο αγώνας ενάντια στην ιδιωτικοποίηση του νερού προϋποθέτει μεταξύ άλλων την αναγνώριση του νερού ως ανθρώπινου δικαιώματος και, στη βάση αυτή, συνδέεται και με διαδικασίες λήψης αποφάσεων αλλά και με μορφές διακυβέρνησης πολύ διαφορετικές από εκείνες που απορρέουν από την ιδιωτικοποίηση του νερού. Οι αντιστάσεις που αναπτύσσονται ενάντια στην ιδιωτικοποίηση του νερού είναι ελπιδοφόρες στο βαθμό που προεικονίζουν συναντήσεις ετεροτοπικές, στο βαθμό δηλαδή που προφυλάσσουν τη διαφορά και διατηρούν τη δυνατότητα αντιπαράθεσης μεταξύ σχεδίων εναλλακτικών. Ταυτόχρονα με τις αντιστάσεις, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την αναζήτηση του τρόπου δημόσιας διαχείρισης του νερού που θα είναι ορθολογικότερος. Δημιουργούνται οι προϋποθέσεις διάκρισης του «ιδιωτικού» από το «δημόσιο» και του «δημόσιου» από το «κρατικό». Ο αγώνας για το νερό είναι αγώνας για τη δημοκρατία.